

2. Deep Juncy to 100 ft

Deep - 100 ft

Deep Juncy to 100 ft

9/47.925

2-31

5 OCT 2011

Վ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅ-ԱՐԱՐ

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Պատրաստուած Հայ Երիտասարդաց Ընկերակ-
ցութեան Գրական Մասնախումբի Վարչութեան
խնդրանոց

ՊԵՏՐՈՒԹ

1935

ՏԳ. «ՎԱՀԱԳՆ»

9(47.925)

4-31

925)

31

Վ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅ-ԱՐԱՐ

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Պատրաստած Հայ Երիտասարդաց Ընկերակ-
ցութեան Գրական Մասնախումբի Վարչութեան
խնդրանոց

ՊԵՅՐՈՒԹ

1935

ՏՊ. «ՎԱՀԱԳՆ»

10-28220

ՀԱՅ-ԱՐԱՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Գրական պատիւ մը կը համարեմ, առաջին անգամ ըլլալով հայերէնով արտայայտուիլ՝ երիտասարդ ուժերու առջեւ, որոնց վրայ պիտի կոթնի նորահաս հայ սերունդը, իր նոր պէտքերով և բազմաձաւալ կարիքներով:

Եւ ինչպէս չխօսիլ այն գլխաւոր հարցին շուրջ, որու մասին ամէն պատասխանատու անձ կը մտահոգուի, բայց գրեթէ ոչինչ կ'ընէ արդիւնաւորելու համար որովհետեւ հայը կարծես միշտ եղած է զգացումով լճացած, ֆիզիքապէս իր տոկուն պատեանին մէջ մեկուսացած և անշուշտ իր աշխարհագրական վայրէն ազդուած, միայն այլասերումի ճամբով իր շաւիղէն դուրս ելլելով, փոխ յարաբերութիւններ հաստատած է:

Յարաբերութեանց բոլոր ձեւերը ունէ վայրի մէջ օգտագործելու համար, պէտք ունինք այբբենարանէն սկսելու և կնճռոտ, ինչպէս նաև համբերատար դաստիարակութեամբ, նախ պէտք է ըմբռնենք յարաբերութեանց իմաստը և ապա մղուինք լուրջ գործնականութեան:

Յարաբերութիւնը՝ գոնէ երկու իրերու, երկու անձերու կամ երկու տարրերու՝ մէկը միւսին հանդէպ վերաբերելու նկատումն է:

Օրինակի համար, երկու եղբայրներու յարաբերութիւնը բնութեան օրէնքէն բխող եւ մարդկային

65596-67

օրինաշարքին ենթակայ բարեկամութիւնն է, այսինքն մէկ հոգի երկու մարմնի մէջ:

Երկու տարրերու բարւոք յարաբերութիւնը փոխադարձ սէրն է (այսինքն բնական օրէնքներու թելադրած եզրը), սակայն երկու տարրերուն, որոնք իրարու հանդէպ կը փափաքին բարիք ընել (այսինքն կատարեալ իմաստով, բարոյական, նիւթական և այլ շահերու պաշտպանում, իսկ չարիքի արգելում):

Համբարական ոգին (esprit de corps) որ այժմ երկրին մէջ արաք եւ հայ տարրերով կը կազմուի, լըռիւ յարուսն է հանդէպ նոյն իրաւունքներու, նոյն առաւելութիւններու և նոյն ընդհանուր շահերու: Բնական է, որ համբարական ոգիին կը կարչի տկար՝ քան աւելի հզօրը եւ այդ անժխտելի տէսակէտն է, որ կը պարտադրէ մեզ՝ սերտ յարաբերութիւն մշակել բոլոր այն տեղացի ցեղերուն հետ, որոնց երկիրները՝ յետ պատերազմի անողորմ չրջանը, իբր երկրորդ և որդեգրական հայրենիք նշանակուեցաւ մեզ: Բնական ձգտում և իրական պէտք մըն է, միանալով աւելի զօրաւոր դառնալը և որմէ խուսափելը մահուան շուքին տակ պատսպարուիլ կը նշանակէ:

* * *

Արդիւնաբեր յարաբերութիւն մշակելու համար, պէտք է մօտէն ճանչնանք մեզ չրջապատող տարրերը՝ որովհետեւ ոչինչ կը սիրուի, եթէ չճանչցուի: Բնազդով, ատելութիւնը կը վերածուի համակրանքի, անաչառ ըմբռնումէ մը յետոյ:

Ուրեմն դասաւորենք:

1.— Որո՞նք են արաք տարրի յատկութիւնները և թերութիւնները:

2. Ի՞նչ ըրինք կամ պէտք է ընենք, այդ տարրին մօտենալու համար:

1

Արաք տարր: Անշուշտ, խիստ լայն նիւթի մը մէջ մխրճուած պիտի ըլլանք, եթէ ցանկութիւնը ունենանք պատմականը ընելու այն բաղադրեալ տարրին, որ թէպէտեւ արաքախօս է, բայց կազմուած է հիմնական բազմաթիւ ցեղերու բեկորներէն, ինչպէս՝ Հռովմէացի, Փիւնիկեցի, Հիթիթ, Արամէացի, Ասորի, Գաղղիացի, Հայ, Եգիպտացի, Պարսիկ, Հնդկ, Արաքիացի, Գերմանացի, Ֆրանսացի ևլն. ևլն.

Օրինակի համար: Արաքախօս և կոտորեալ Լիբանանցի են գրասենեակի մը 16 պաշտօնեաները: Գիտէք թէ քանի՞ որոշ ցեղերու կը պատկանին անոնք: Ասորի, Ալպանացի, Հայ, Պարսիկ և Ափրիկեցի: Անոնց մէջ գտնուող միայն մէկ հատիկ Հայը պահած է իր մայրենի լեզուն, իսկ միւսները հազիւ լսած են իրենց ծագման մասին: Բոլորն ալ թէպէտեւ կը կոչուին «Տեղացի».— այսուամենայնիւ, արաք տարրը, յաղթական մուտքով, Դրդ դարէն ի վեր գերիշխեց միւս բոլոր տարրերուն վրայ և պարտադրեց իր լեզուն ու կրօնքը: Սուրի ուժով լուծեց զանազան քաղաքակրթութեանց ազդեցութիւնները: Սալահէտտին Այուպին յաղթեց խաչակիրներուն, բայց չկրցաւ անոնց հետքերը բոլորովին ջնջել, այնպէս, որ բուն Արաքիստանի ցեղերուն և այս երկրի բնիկներուն մէջ աչքառու դաշնադաւութիւնը երթալով կը չեչտուի:

Պատմական փայլուն էջեր ունին այս երկիրները, բայց այդ պատմութիւնը իրենց աշխարհագրական սեփականութիւնն է եւ ոչ ազգային:

Poseidon չ'աստուածը փիւնիկեցիներունն է, Astarte-ը Հոռմէացիներուն և «Պարալ»-ը փիւնիկէին էր՝ բայց Հոռմէացիներուն օրով: Եթէ զանց առնենք Սիւրիոյ պատմութիւնը մինչև Քրիստոնէութիւն, այսպէս, Եգիպտական, Հիթիթական, Ասորական, Բաբելոնական, Պարսկական, Սելճուկեան, նոյնիսկ Հայկական այն պատմական մասերը, որ կը պատկանին այս երկրամասին, կրկին պիտի տեսնենք, որ մինչև 551 թուականը, Հոռմէացիք դեռ կը վերիշխէին:

Յետոյ, հետաւոր կամ զրացի իշխաններ ու կայսրեր կուգան և կ'անցնին: Միայն 635 էն ի վեր Սիւրիոյ Պատմութիւնը կը կապուի Իսլամական պատմութեան հետ և Օմմիատ խալիֆաներուն օրով (705) կը շեշտուի արաբական վերիշխանութիւնը՝ Եգիպտական խառնուածքներով, մինչև (909—1172) որ Turcs Seldjoudes ները կը տիրապետեն: Այս վարչաձևին տիրապետութեանը ժամանակ, արաբ խմորումը միայն մասնակիօրէն կրցաւ այլափոխել:

Արաբերէն լեզուն մնաց մեծամասնութեան բարբառը: Բայց նկատելով այդ լեզուին իսկական ցեղային լեզու մը չըլլալը և արդի պատմութիւնովն է, որ տեղացիները շօշափելի հայրենիքներ կը կազմեն, 1926 ին, Լիբանանցի երեսփոխան մը կը յայտարարէ պաշտօնական բեմէն թէ՝ «մեր լեզուն ո՞րն է»: Նոր հայրենիք մը, որ հիմնուած է 17 տարբեր ցեղերէ, կըրնայ իր ազատ լեզուն որդեգրել: Երեսփոխանը զանց գ'առնէր թէ՝ երբ մօտաւորապէս 14 դար լեզու մը տիրապետէ, այդ լեզուն վերջնականապէս արմատացած կը համարուի:

Եւ ինչո՞ւ չըլլայ արաբերէն պատկերազարդ և ճոխ լեզուն այս երկրին պաշտօնական բարբառը: Անշուշտ լսած կամ սորված էք արաբերէն քերականու-

թեան հարստութիւնը և վայելած իր պատկերալի ոճը: Արաբ գիտուններ եւ գրողներ՝ արժէքաւոր գործեր արտադրած են, որոնք հիացումով կը կարդացուին: Բազմաթիւ գրուածքներ թարգմանուած են օտար լեզուներու և Գուրանը (Coran) արաբերէն բարբառին գոհարը կը համարուի:

Արաբները նոյնիսկ կրթուած վայրերու մէջ կրցան տալ փիլիսոփաներ, գրագէտներ, տիբլօմաթներ և գիտուններ և այսպէսով շեշտեցին իրենց տոհմային կարողութիւնները եւ արեւելեան պայծառ մտածելակերպը: Պէտք է ընդունիլ, որ ցարդ աւելի արտաքին երկիրներու մէջ՝ արաբ միտքը սրտայայտուած է, քան թէ իրենց ծննդավայրին մէջ: Պատճառը հասկնալի է. մինչև այսօր արեւելեան երկրամասերուն մէջ, ոչ միջոց եւ ոչ ալ աճելու վայր կը գտնէր ունէ բացառիկ ուժ կամ մտային կարողութիւն:

Իբր քաղաքակրթութիւն՝ արաբները ունին մեծ մասամբ իրենց անունը կրող սովորութիւններ, որոնք մինչև հիմայ իբր պարծանք բաղդատութեան կը դրւին եւրոպական քաղաքակրթութեան հետ: Արաբական հիւրընկալութիւնը, գթութիւնը, ասպետական ոգին, ներողամտութիւնը ևն. առակի տեղ անցած են ամէն տեղ: Արդեօք ծայրահեղութեան գացած կ'ըլլան, եթէ ըսենք թէ «երբ արաբական քաղաքակրթութիւնը խղճի վրայ հիմնուած է, եւրոպականը վայելքի մէջ միայն կ'արմատանայ»:

Արաբ գեղարուեստը խիստ փայլուն անցեալ մը ունեցած է և տակաւին ալ կը վայելէ համաշխարհային գնահատում: Թէպէտե անոնք չունին անդրիադործութիւն (art statuaire), սակայն և այնպէս իրենց նըկարչութիւնը և քանդակագործութիւնը կը բաղկանայ գիրքերու գեղազարդութեանց մէջ, որ կը կազմէ ara-

besque կոչուած նրբագոյն արուեստը: Սակայն, արաբները փայլեցան ճարտարապետութեան մէջ, նախ աղաղըւած Հռոմէացիներէն ապա Բիւզանդիոնէն: Իրենց ճարտարապետութիւնը ունի մասնաւոր հմայք մը: Բազմաթիւ կամարներ, խիստ զարդարուած ողնոյցներ և կատարեալ ճոխութիւն զարդարական հիմնարկէքներու: Դամասկոսը, աւելի քան ուրիշ վայրեր, պահած է արաբ ճարտարապետութեան հմայքը և այժմ կը կազմէ իր վաճառականութեան կարեւոր մէկ մասը:

Ահա խտացած ամփոփումը ցեղի մը արժանիքին, ամփոփում մը՝ որմէ անմիջապէս կրնանք եզրակացնել, որ կը գտնուինք ժողովուրդի մը մէջ, որուն յատկութիւններէն կրնանք անվիճելիօրէն օգտուիլ:

Բայց դժբաղդաբար պէտք է ընդունիլ, որ ցարդ ոչ օգտուեցանք, ոչ օգտագործեցինք եւ ոչ ալ գնահատեցինք, որովհետեւ լճացումէն կ'ախորժինք եւ օտարականի հոգեբանութենէն թօթափիլ ընաւ չենք բաղձար:

II

Հայերը ի՞նչ ըրին արաբ արքին մօտեցալու համար: Հոգեբանական վանողութիւնը ընդհանրապէս իր տիրապետէ օտար տարրերու միջեւ: Այդ վանողութիւնը՝ յաջողութեան ուժին կրնայ վերածուիլ միայն մէկ միջոցով, որն է բարեւոյ փոխ յարաբերութիւնը: Եթէ զաւակ մը ունիս և ան քեզմէ հեռու մնալէ յետոյ, քովդ կը վերադառնայ, դուն չունիս այն ուժեղ քաջողական կապերը, զոր ունի այն ծնողքը, որ մտերմացած է իր զաւկին: Մենք ձրիաբար կ'ըսենք. «Արաբին նման շահախնդիր»: Անոնք կ'ըսեն նոյնքան ձրիաբար. «Հայու նման զեղծարար, չար խառնակիչ,

խաբէբայ ևն. ևն.»: Եզրակացնենք ուրեմն, որ երկու տարրերն ալ բնաջնջուելու արժանի են: Որքան որ զիրար չճանչնան բաւարար կերպով ոչինչ կրնանք ընել, քան խորհիլ թէ՛ «Ամէն ազգ ունի իր սեփական արժանիքը և թերութիւնները, որոնք կապ ունին վայրի, կլիմայի բազմատեսակ երկրորդական ազդակներուն հետ: Տեսէք սա անխորհուրդ օտարականը որ կ'ըսէ. «Աղտոտ երկիր, վատ ցեղ, վայրենիներու միջավայր» և տասը տարի նոյն «վայրենի» երկրին մէջ բնակելէ յետոյ, կը կարչի անոր ու կը պաշտպանէ իր նախապէս ատածը:

Հոգեբանական վանողութիւնը աւելի բնական է հիւրընկալներու մօտ, քան թէ հիւրերուն, որովհետեւ անոնք իբր սեփականատէրեր, աւելի ազատ մը տային ցոլականութիւն ունին — ցոլականութիւն մը որ մայրենի սեփական հողէն անզգալի ճնշումներ կ'ստանայ, եթէ հասկացողութիւնը չտիրապետէ իրենց արտայայտութեանց մէջ:

Հայերը մեծ ազգի մը բեկորներ, վերէն կը դիտեն իրենց հաւասարները և շատ ցածէն հիացման շարժումներ կ'ընեն իրենցմէ քիչ մը աւելի բախտաւորներուն:

Կ'զգաք տարբերութիւնը, երբ կ'ըսեմ, ահա արաբ գեղարուեստական արտադրութիւն մը, ի դէմ եւրոպական նոյն ձեւի արտադրութեան: Անմիջական և բնազդական որոշումը կը տրուի: Մէկը վար, շատ վար, իսկ միւսը վեր, շատ աւելի վեր: Խնամքով քննեցի՞ք. երբեք, կամ մակերեւոյթային: Բազդատական դատողութիւնը գրեթէ միշտ ենթակայ է բնազդական դատողութեան: Ի՞նչ վտանգաւոր կացութիւն է այս, եթէ դարմանումի մասին չմտածուի: Մեր երկիրները գտնուած ժամանակ, արաբը վայրենի ազգի

մը տեղը կը բռներ մեր հասկացողութեան մէջ: Յետոյ ան վերածուեցաւ աննկարագիր եւ վատ արարածի մը իսկ հիմայ աւելի մատչելի կը գտնենք: Թէ վաղը, երբ դեռ աւելի մօտէն չփման մէջ մտնենք, հարազատ եղբօր տեղը պիտի գրաւէ:

Մենք այս տեսակէտով ոչինչ ըրինք, մոռնալով որ վանողական հոգեբանութիւնը մեզի կ'իյնայ փառատելը: Արարը պէտքը չգտար իր երկրին մէջ մեզի մօտենալու և չմօտենալով կ'ստէ մեզ: Կ'ստէ՝ մեզ և գուցէ իրաւունք ու ունի: Մենք կրնանք երեւոյթապէս գոնէ իր հացը բաժնուելու, իր քաղաքական հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելու, ամէն ձեւով մրցակիցներ ըլլալու և իր բոլոր իրաւունքները կաշկանդելու:

Ան պէտքը չգտար հասկնալու թէ՛ հայը, հոս, իր ֆիզիքական չարքաշութեամբ, իր սերունդային հաստատ զիմագծով, իր հայրենասիրութեան ոգիով, իր ասանդութիւններուն և տոհմային սկզբունքներուն կառչելով, իր մտային բոլոր զիմագծով, իր գեղարւեստասիրութեամբ, արուեստի մէջ իր ցոյց տուած ճարպիկութեամբ եւ վաճառականական բնական խելահասութեամբ, Սիւրիոյ բարձրացման հիմնական ազդակներէն միւր պէտք է համարուի: Ան, առանց պրպտումի կ'ըսէ. «Հայը ինձ հետ կը մրցի, կռուազան է, եղբայրասպան է, համայնավար է, գող է, հնչակ է, դաշնակ է, չար զիմակ մը ունի ևն. ևն»:

Մէկը ինձ կը յայտարարէր թէ «հայը սկսաւ դժբաժնի կեղծել...»: Ուրեմն կը ճանչնա՞ք կեղծարարէ «Ոչ, բայց ո՞վ պիտի ընէ այդ չարաչառութիւնը, եթէ ոչ ամէն միջոցի զիմող հայը»: Միւսը կը պնդէր թէ՛ «Այս արկղը միայն հայը կրնայ բացած ըլլալ, որովհետեւ միայն ան կարող է ծայրահեղ չարութեանց»:

Երրորդ մը գիշերով կը պոռար. «Օգնութիւն,

օգնութիւն, գողը կը փախի, հայ մըն է: Մեր երկրին մէջ անոնց հաստատուելէն ի վեր գողութիւնները շատցան»: Սակայն հոգ չէ թէ՛ գողը բռնուելով տեսնելի թէ ան հայ մը չէ: Երբ հաւի մը համար երկու հայու միջև կոխ մը պատահի կ'սկսին ըսել. «Հնչակ և Դաշնակ իրար ջարդեցին...» Ու երբ մարդասպանութիւն մը պատահելու ըլլայ, նորէն կը գոչեն. «Փնտռեցէք հայը»: Վերջապէս անվճար արտայայտութիւններ, Որովհետեւ բնագոյնի ունէ մօտակայ չահէ զուրկ: Այս տեսակերպը խիստ հասկնալի պէտք է ըլլայ մեզի համար:

Երիտասարդներ, Ձեզի կը մնայ հոգեբանական վանողութեան դէմ պայքարիլ: Արդեօք ձեր անհատական, կամ հաւաքական միջոցներով դարմանեցի՞ք այս վտանգաւոր կացութիւնը: Ձեմ կարծեր: Գոնէ մեղմ ձայնով հասկցուցի՞ք մեր բախտի եղբայրներուն թէ՛ հայը կրցած է մինչև 20 ռդ դար անբիժ ազատել իր ցեղն ու դրօշակը, եւ երկրագունդի կարեւոր կայաններուն մէջ իսպառ դնել իր արժանիքը: Երբ ան կըրցած է տալ Պուլկարիոյ 2 կայսր, 11 թագաւոր Բիւզանդիոնին, զրադէտներ ամէն լեզուով երկեր արտադրող: Ի մէջ այլոց Հասուններ, Մագատիսներ, Իսահակներ, Խօքի, վարդապետներ ևն, որոնք այս վայրին մէջ, տեղական բարբառով մասնակցած են արական զրականութեան բարձրացման:

Երբ նեղ օրերուն Բերիոյ մէջ, մեր եկեղեցիի խորանը եղբօր մը նման, մօրանիին հետ բաժնելը կարողացած ենք, երբ ամէն մարդի մէջ հայ զրադէտները, արուեստագէտն ու գեղարուեստագէտը, ճարտարագետը, գործաւորը և ճայ կամքը աշխատանքի անխոնջ տոկունութիւնով եւ լաւագոյն սկզբունքներու ծառայելով՝ Սիւրիոյ եւ Լիբանանի մէջ ևս անգին տարր մը կը կազմեն՝ երկրին տնտեսական, բարոյա-

կան եւ նոյն իսկ քաղաքական մարդին մէջ, հայը պէտք չէ դատել մասնաւորութիւններէ: Իրենց եւ բաւոր ազգերու նման, մենք ալ ունինք դատապարտելիներ ու պէտք է դիտուին գոնէ կէս դարու մարտիրոսութեան ազդեցութիւնը նկատի առնելով և արժանանան մեղմացուցիչ պարագաներու:

15 տարի է որ որդեգրումի արժանացանք, տակաւին ժամանակը չեկա՞ւ ըսելու մեր եղբայրներուն թէ՛ մեր ցեղի բեկորները որ խաչակրութեան օրով հոս ձգեցինք, ցարդ ցեղային յատկութիւնները որոշապէս կը պահեն: Ահա Զկորդացի գիւղացիները, Պշարիի ժողովուրդը: Անոնք դեռ եղբօր պէս մեզ կը նմանին: Զկորդացի կոչել, աշխատասէր եւ քաջ ըսել է:

Յիշեցուցի՞ր թէ՛ ձէպէլ Պշարիի մէջ, մեր 13 վանքերը դարերով պահեցին հայերէն մակագրութիւնները:

Արդեօք աշխատեցա՞ք համոզելու, որ մեր բազմաթիւ լաւ յատկութիւնները՝ որոնք կը գերադանցեն մեր թերութիւնները, իրական վստահութիւն պէտք է ներշնչեն շուրջներս գտնուողներուն:

Ապա ձգեցինք որ բախդը մեզ ինքնաբերաբար ժպտի: Բայց ան ներկայ չէ հոն, ուր զինք փնտռող և տիրապետող չգտնայ:

Ալ աւելին: Լայնօրէն ցուցադրեցինք մեր ազգային ժամանակաւոր թերութիւնները: Մեր ներքին լուսցքները նոյն իսկ, շատ անգամներ աղմկալից կերպով կատարեցինք և մեր անհամերաշխութիւնը բերնի ծամոց ընել տուինք, ինչպէս, որ միգրոյ մը կրնայ համաճարակ պատճառել մեր անհոգութեամբ ու չնչին ախտերով անախորժելի ու անբաղձալի դարձանք:

Կրնայի՞նք դարմանել այս վնասակար կացութիւնը:

Հայ կրանիթեայ կամքէն ոչինչ կը վերպի. թէ միայն այդ կամքը արթննայ և ուզէ ուղղութեան մը ենթարկուիլ: Հոս պէտք է յիշեցնեմ թէ՛ մեր թերութիւնները մաս կը կազմեն, մեր ճկունութեան պակասին՝ գաղափարական, քաղաքական և կրօնական մարզերուն մէջ:

Կը դիտէ՞ք թէ՛ Գերմանիան նախկին ներկիչի մը կը հետեւի, գրեթէ կուրօրէն, զանց առնելով անոյ հատականութիւնը:

Կը տեսնէ՞ք թէ քանի՞ տարի է իվեր պահպանողական Անգլիացին ինչպէս կը հնազանդի, աշխատաւորական թիւի պետ Մաքտոնալտին, որը իր ճկուն կեցուածքը գործածեց, օրուան պէտքերու ուղեգծին համաձայն:

Իսկ մենք, մեր հաւաքական ուժերը՝ կորսնցուցինք, մեր մեծերուն շուրջ չհաւաքուելով և զանոնք չզօրացնելով:

Կաթողիկոսը ո՞վ կ'ըլլայ, գաւառականը ո՞վ կը ներկայացնէ, Գաղաքականի անդամները ովքե՞ր են, և ահա ազգային իշխանութեանց բարոյական ուժերը անգիտանալով կը տկարացնենք, կը չեղոքացնենք եւ հետեւաբար բոլոր մեր շահեկան հիմերը կը քանդենք:

Բաղձալի տարր մը դառնալու համար, նախ պէտք է ուրեմն համոզուինք և սորվինք կարգապահութիւնը յարգելը՝ երկաթեայ discipline ու մը, որը մեր անձէն պէտք է սկսի:

Այս տեսակէտով կրնանք մէկէ աւելի օրինակներ առնել հրեայ ժողովուրդէն, որը աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած և համակերպած է աշխատեսակ ազգերու պահանջներուն: Ան կը յաղթէ իր գաղափարական միաբանութիւնով ու կարգապահութեամբ: Ոչ մէկ դիմադրական ուժ կը վրդովէ իր խոր հաւատքը, ուր որ ալ ըլլան եւ որքան ալ փոք-

բամասնութեան պատկանի, ան կը տիրապետէ գրեթէ ամէն մարդի մէջ:

3 միլիոն հրեան, 80 միլիոնոց Գերմանացիները գերի դարձուցած էր: Բոլոր մեծ տէրութիւններուն մէջ, երբ ճակատագրական որոշում մը տրուի, հրեան իր տէսակէտը գերազանցել տալու միջոցը գիտէ:

Հայու մը համար անհրաժեշտ է անգամ մը Պաղէստին երթալ և այցելել իսրայէլացիներու երկիրը (Eretz Israel) եւ հաւանաբար բուժուած կը վերադառնայ:

Պիտի առարկէք, որ անոնք ալ ուր որ գացին անբաղձալի դարձան: Այո՛, բայց անոր պատճառները տարբեր հոգի վրայ կը գտնուին: Շահամոլութեան արմատը ունեցող բոլոր ախտերը մենք չունինք և ընդհակառակը կը պարծենանք ասպետական մեր բարձր հոգիով:

Համակրելի դառնալու նախնական պայմանը՝ մէկ զիմագիծ ունենալն է և այդ ունենալ ցանկացողը ներքին կարգապահութեամբ կ'սկսի:

Ինչ դաւանանքի ալ պատկանած ըլլանք, պէտք է զօրացնենք մեր կրօնական ու ազգային իշխանութիւնները, մէկգի դնելով անհատական եւ բարդիական ճղճիմ հարցերը: Միակ այդ ճամբով է որ պիտի կարենանք մեր թերութիւնները և վտանգաւոր կացութիւնը բարեփոխել:

Օրինակ առնենք համայն Լիբանանցի ժողովուրդէն, որը անվերապահօրէն իր բարոյական յենարանը նշանակած է մարօնի Պատրիարքը: Յախրի Պարուտիի նման իսլամ լիտր մը, Պրքէրքէ երթալով յայտարարեց. «Մենք կը հաւաքուինք Ձեր շուրջ, միայն Ձեր վրայ կեդրոնացնելու համար մեր բոլոր կարողութիւնները, որպէսզի Ձեր միջոցաւ այս երկրին կամքը աւելի լսելի դառնայ»: Ասոր իբր հետեւ

ւանք, մարգպանները, ղօրավարները, ծովակալները, հանրապետութեան նախագահը եւ պետական քարտուղարը՝ որոշում մը կեդրոնացնելէ առաջ, Պրքէրքէի կամքը կը ջանան ընել:

Կարգապահութեան տակ դնենք նաև մեր քաղաքահոսանքներու կեանքը, սկսելով կուսակցականներէն:

Ազգ մը առանց կուսակցութեան, ազգութիւն ըլլալէ կը դադրի: Բայց ժողովուրդ մը, որուն կուսակցականները միշտ կուսակցական թերութիւններէն գըրեթէ ուրիշ ոչինչ ցոյց կուտան, վտանգուած է ներքնապէս և ծիծաղելի ու պժգալի արտաքնապէս:

Կուսակցականներ, ի սէր Ձեր ազգին, ի սէր Ձեր կազմակերպութեան, ձեր ընտանիքին, ձեր անձին, ձեր հիւրընկալներուն, լրջօրէն դաստիարակեցէք ձեր կրտսերները և օտարներուն ու ազգին առջեւ ներկայացէք ոչ թէ իբր ճղճիմ մարդիկներ, անասնաշայցէք ոչ թէ իբր ճղճիմ մարդիկներ, անասնապաշտներ եւ խուլ տարուողներ, այլ որպէս իտէալի մը իմաստուն զինուորներ: Ամէն բանէ առաջ ցոյց տուէք, որ զիտէք յարգել հակառակորդ կուսակցութեան մը գաղափարակիցները, որովհետև անոնք ալ տարբեր ուղիով թէպէտեւ, բայց նոյնքան ձեզ նման գաղափարի մը ծառայողներ են: Եթէ ատել կ'ուզէք, այդ կատարեցէք միայն անտարբերին:

Հայ կուսակցականներ, ինքզինքնիդ հակակշռեցէք, ձեր վայրին համապատասխան ծրագիրներ մշակեցէք, կուսակցականութեան տեղ գաղափար յարգել սորվեցուցէք, չմոռնալով որ ամեն գաղափար վերջ ի վերջոյ համեմատութեան անխուսափելի օրէնքին ենթադրու է: Եւ ընդունեցէք, որ եթէ իրականութիւն մը կայ, այդ այն է, որ բոլոր ճշմարտութիւնները համեմատական են, ըլլան անոնք բարոյական, կրօնական կամ քաղաքական:

Իսկ եթէ ի վիճակի չըլլաք պէտք եղած վայրկեա-

նին սուրբ միութիւնը կազմել, վտանգի առջեւ ցրուեցէք և այդպէս դոնէ, աւելի ծառայած կ'ըլլաք հայրենիքին:

Ականջ դնենք և լսենք թէ՛ մեր արաբ եղբայրները ի՞նչ կը խորհին այս մասին: «Օսմանեան պետութեան օրերէն մնացած կուսակցական անկաղմակերպ գունդեր զիրար հալածելէն զատ, մեր խաղաղութիւնը կը վրդովեն իրենց անվերջ պառակտումով: Զիրար կ'ատեն թուրքէն աւելի: Մեր երկիրը մաղմաղաշտ չէ»:

Որքա՞ն տարբեր պիտի ըլլար եթէ ըսէինք ինչ որ ըսուեցաւ յոյն կուսակցութիւններու մասին Navarin-ի պատերազմէն յետոյ. «Անոնք աղքատ փրկեցին և այժմ ժողովուրդը լրջօրէն կը կաղմապերպեն»:

Օրուայ պէտքը արաբ-հայ յարաբերութեան մը շահումն է, ի՞նչ ըրին այդ ուղղութեամբ մեր կուսակցականները: Օտար թերթերու մէջ զիրար հարուածեցին, հիւրընկալներու առջեւ խոհեմ չվարուեցան և տեղական կառավարութիւնները դանդաղ արգելքի տակ զրին, հրապարակային հաւաքոյթները արգելեցին և երբ հայ մը կը ներկայանայ ուէ՛ գործ կամ պաշտօն մը խնդրելու, կը հարցուի թէ՛ «կուսակցութեան մը կը պատկանի՞ս»: Դէպի լաւագոյնն ուղղուելու համար ուշ չէ: Օ՛ն ուրեմն հայ կուսակցականներ, մեր ազգային կեանքի ջիղերը ձեր իրական պարտականութեան լուծին տակ, յարգեցէ՛ք որ յարգուիք:

* * *

Աւելի մխիթարական է մեր մարդական խումբերու զերը հայ-արաբ յարաբերութեան մշակումի չինարար գործին մէջ: «Առողջ միտք առողջ մարմնի մէջ»: Մեր մարդիկները սքանչելիօրէն մեր ֆիզիքական կարողութիւնները: Հայ հոգեկան ուժն է որ կը թափանցէ մեր

մարդիկներու սրտին մէջ: Պարտուած կամ յաղթական անոնք սքանչելի դեր ունին բարւոք յարաբերութեան մշակման գործին մէջ: Յետոյ այդ գեղեցիկ հաւաքոյթները, ուր ուս ուսի կը կանգնին և հոն սրտերը կը բաբախեն նոյն համաչափութեամբ: Այդ պահուն նոր հայրենիքի մը զաւակներուն հոգիները անզգալիօրէն չփման մէջ կը մտնեն և կը շաղուին իրարու, անքակտելի կերպով:

Միայն թէ՛ զգուշ ըլլալու է, խաղաղայրը ռազմադաշտի վերածելէ: Մարդական հոգին բարձրէն պէտք է թոյլի և մարդիկները պէտք է գիտնան դնահատել ու ևէ խումբի արժանիքը: Պէտք է գիտնան նաև, որ կան երբեմն պարտութիւններ, որոնք յարաբերական նպատակով աւելի նպաստաւոր կ'ըլլան, քան թէ ամօթալից: Պարտութեան ժամերուն, դասալքուելու տեղ, նոր եռանդ մը ստանալու է:

Կը պատահի, որ մեր արժանապատուութիւնը վիճարկուած ըլլայ, բայց մոռնալու չէ թէ՛ մենք պարտաւոր ենք այդ տոեն՝ աւելի խոհեմ ըլլալու, քան թէ տեղացիները ու առանց քծնելու, խիստ քաղաքավար ու ազնուական կեցուածք մը պէտք է ունենանք:

Մարդիկներ՛ր, եթէ ձեր խումբերը միատարր կազմելու հնարաւորութիւնը չունիք, այդ պատճառ մը չէ սակայն, որ ձեր ներքին անհիմն պառակտումները՝ սակայն, որ ձեր ներքին անհիմն պառակտումները՝ երկու շերտաւորումի մէջ օտարին ցուցադրելու: Ամէն գողափարէ, ամէն զգացումէ եւ ամէն շահէ վեր ազգային նկատումը կայ եւ ազգային կենսական պահանջըն է բարւոք յարաբերութիւնը:

Անցնինք մշակուելիք այն կէտերուն, որոնց մասին գործնական ուէ քայլ առած չենք:

Ընթանկան յարաբերութիւն: Ազգովին կարծես կ'զգուշանանք ոչ-հայ տարրերու հետ ընտանեկան յարաբերութիւններ մշակելէ: Կ'այցելենք քաղաքի միւս ծայրը գտնուող մեր հայրենակցին և կանտեսենք մեր զրացի արարը: Հարեւանդ որ մէկ աստիճանի վրայ ալ եղած ըլլայ, կրնայ օր մը, ժամ մը, վայրկեան մը իր փրկարար օգտակարութիւնը ունենալ:

Մօտեցէք անոնց առանց ջննելու. յարգեցէք իրենց սովորութիւնները, ձեր սիրալիւր կեցուածքով զբրաւեցէք իրենց համակրութիւնը, դժուարին ժամերուն ձեր օժանդակութիւնը մի զլանաք, մասնակցեցէք իրենց ուրախութեանց՝ հոգ չէ թէ անոնք չհամապատասխանեն ձեր ապրելակերպին:

Ապրելակերպը փոփոխութեան ենթակայ ըլլալուն պատճառաւ մի մեղադրէք զիրար, ամէն վայր ունի իր մտածելակերպը, զոր մէկէ աւելի ազդակներ կուզան սրբացնելու: Անոնցմէ առէք միայն լաւ օրինակներն ու յատկութիւնները, ձեր հայրենասիրութիւնամբ, աշխատասիրութեամբ ու ընտանեկան սրբութեամբ ջանացէք օրինակելի դառնալ:

Ներկայացէք ձեր զրացիներուն իրեւ հայ, եւրախտապարտ, վեհ ու համեստ անհատներ: Զեր արժանիքը նուազեցուցած կ'ըլլաք, եթէ անուննիդ այլափոխէք, մտքերնիդ կեղծէք եւ հայ ըլլալնիդ ուրա-

նաք: Արաբերէն առակը կ'ըսէ՝ “مَنْ نَكَرَ أَصْلَهُ لَا أَصْلَ لَهُ”

(ան որ ուրանայ իր ծագումը, չկրնար ուէ արժանիք ունենալ):

Հայը որոշած է դեռ չձուլուիլ և կորսուիլ այլ ազգերու գոգին մէջ, բայց այդ ըսել չուզեր ազատ ազգայնամոլութեան մը ծառայել: Լրիւ համերաշխութիւնը բնաւ չխաչաձեւեր նոյնքան հայատիպ որոշումին թէ՛ պէտք է անվերապահօրէն սիրենք մեր երկրորդ հայրենիքը, ծառայենք անոր մեր բոլոր ուժերով, սովորելով երկրին լեզուն և չզանազանենք մեր շահերը՝ որովհետեւ այդպէսով իրապէս ծառայած պիտի ըլլանք միանգամայն մեր մայր հայրենիքին:

Հոս կրկին ձեր աչքին առջեւ բերեմ հրեաներու օրինակը և պիտի տեսնէք թէ՛ դարեր շարունակ դանազան երկիրներուն մէջ հաստատուելով, շաղուելով, երբեմն հակասական քաղաքակրթութեամբ, օգտակար ըլլալով իրենց վայրին գրական, գիտական եւ առեւտրական մարդերուն մէջ: Այսօր, Պաղեստինի մէջ քով-քովի եկած են հրեայ Զուլիցերլացին, հրեայ Գերմանացին, հրեայ Ֆրանսացին, հրեայ Սպանիացին, մէկ հոգի եւ մէկ մարմնի հիանալի ներդաշնակութիւն մը կազմելով:

Մեր կրօնքը կը թոյլատրէ մեզ աւելի մեծ արդիւնք մը ապահովել, եթէ մեր հաւատքը պահենք անոնց նման նոր արշալոյսներուն, հաւատքը վերակենդանացման, հաւատքը բարձր իտէալին և ազգային արժանիքներու անխախտ պահպանման,

Պատմութիւնը ժամանակ չունի, վայրկեանը եւ դարերը իրար կը նմանին, այն ազգը որ վհատիլ չի գիտէր, կը յաղթանակէ ուշ կամ կանուխ: Զրի հայրենասիրութիւնը արժէք չունի. եթէ կ'ուզէք քննադատելի չըլլալ ապագայ սերունդին առջեւ, կրկնա-

պատկեցէք ձեր բազուկներուն ուժերը և ջանացէք այս դժուար, կնճռոտ եւ փափուկ փոխանցման շրջանը ճարպիկօրէն բոլորել ու հասցնել մեր դարաւոր և թանկագին նաւակը՝ մեր յաջորդներուն:

Հայը տառապանքի, յաղթութեան, գերիշխանութեան եւ գիտութեան ճանապարհին մէջ կանգուն պահեց իր դրօշակը և բերաւ մեզ յանձնեց: Հայ երիտասարդներ, կ'ուզէ՞ք դուք զայն վար առնել և ոտնակոխ ընել: Ի՞նչ պիտի պատասխանէք պատմութեան եթէ մահազդով մը փակէք անոր անթառամ էջերը: Ո՛հ, չպիտի բաղձայիք այդ նախատինքը դրոշմել ձեր ճակատներուն վրայ: Հայ երիտասարդներ, ձեր ամենայնեւոր ուժն իսկ իսպառ դրէք կանգուն պահելու համար այն սուրբ աւանդը, որ ձեր հայրերէն եւ նախնայրերէն ժառանգած էք, ու հայ-արաբ յարաբերութեան մշակումին մէջ ան թող ըլլայ մեր սիրալիր կապերուն անքակտելի ժապաւէնը:

Քաղաքական յարաբերութիւն. — Արդիական ուժերու միակ յենարանը գիրար ամրացնելու մէջ կը կայանայ: Հզօր Անգլիան՝ Նեմոյի բարեկամութիւնը կը բաղձայ: Հսկայ Ֆրանսան իր զօրութիւնը կը գտնէ կեդրոնական եւրոպայի փոքր համակրութեանց մէջ: Լիբանանցիները, ինչպէս որ նախապէս յիշեցի, անխառն մէկ կրօնական պետին՝ ձեռնհասութիւնը կ'ամրացնեն:

Քաղաքականապէս, Սիւրիոյ հայ գաղութը հիմնական տեւէ միջամտութիւն մը ստեղծելու ջանք ըրած չէ: Մեր գաղութը պէտք է մօտենայ և կապուի այն զանգուածին հետ, ուր իր չահը կրնայ ապահովել պաշտօնական շրջանակներուն մէջ: Անորոյ և թոյլ

կեցուածք մը, կրնայ միայն անհաստատ և մասնակի արդիւնք տալ: Եթէ չկարողացանք մեծամասնութեան կողքին քալելու կարելութիւնը ստանալ, պէտք է որ առանց ջօշափելի հակառակորդի դեր մը ունենալու, միանանք փոքրամասնութիւն կազմող գաղութներուն:

«Գաղութներուն» կ'ըսեմ, որովհետեւ դեռ այս երկիրը կրօնական բաժանումներու վրայ հիմնուած է և քաղաքական կուսակցութիւններ գոյութիւն չունին: Թէպէտեւ պաշտօնապէս, քաղաքական ղիւրք մը ստացած չենք և քաղաքականութեան հանդէպ չէղով կեցուածք մը հրահանգուած է մեզ, այնուամենայնիւ ժամանակը եկած է՝ դռնէ երկրորդական կամ երրորդական դերեր վերցնելու ձանձրոյթը առնելու: Մեր քաղաքականութեան մէջ պէտք է մասնակցինք հետեւեալ կերպով:

Նախ տեղացի տարրը, յետոյ անոնցմէ մեր կողքին յենողները, զանց չառնելով հովանաւորող տէրութեան հանդէպ մեր երախտագիտութեան պարտականութիւնները:

Մեր դերը, ըստիս, բաւականին փափուկ է, բայց այդ պէտք չէ հոսանքէ տարուելու չափ նուրբ ըլլայ: Բոլոր քաղաքացիական պարտականութիւննիս լիովին կատարելէ յետոյ, մեր իրաւունքներուն բժախնդիր տէրը պէտք է դառնանք և չթոյլատրենք, որ յաւիտենական իբր ազքառ եղբայրներ համարուինք:

Երեսփոխանական ընտրութեանց առթիւ, չէտելի կերպով, մեր գաղութին բոլոր խաւերը իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնը մրցակցաբար ըրին, բայց ի՞նչ քաղաքական ուղղութիւն տուինք և կուտանք մեր երեսփոխանին: Մեր ազգային գերագոյն մարմինները, ամէն հարցի շուրջ, պէտք է որ ուղեւոր իրենց տեսակէտը, որպէսզի երեսփոխանը ժողովուրդի կամքը կատարելու մղումը ստանար և այդ փոխադար-

ձաքար իր գաղութին հանդէպ ունենար՝ գոնէ բարոյական պատասխանատուութեան ծանրակշիռ հարկադրանքը: Փոխ-յարաբերութեանց մէջ այս կեցուածքը պիտի ունենար իր ազդեցիկ տպաւորութիւնը և ուղղութիւն պիտի տար մեր ապագայ ոչ թէ պահանջներուն, այլ պէտքերուն:

Պետական շրջանակներուն մէջ ձայներնիս՝ մեր ֆիզիքական գոյութեան չափով գոնէ լսելի դարձնենք, միաբերան որոշումները մեր ներկայացուցիչներուն կեդրոնացնելով: Բայց զժախտաբար այս ուղղութեամբ ոչինչ ընելէ զատ, զիրար կը մեկուսացնենք, կը վարկաբեկենք եւ երկու ծիծաղելի հակառակորդներ կը դառնանք:

Ազգային իշխանութեան ծառայողներ կամ կրօնական պետեր, իրենցմէ առաջ վազող ցուցմունքներուն առջեւ կը գտնուին... եւ երբ հաշտուինք թէ՛ մեզի մեր սխալներով գրեթէ արհամարհող անձերու առջեւ կը գտնուինք, կրնանք հասկնալ թէ՛ ի՞նչ արդիւնք կ'ստանանք:

Երիտասարդներ, ձեզի կը մնայ կարգ ու կանոն դնել տան մէջ, պայքարել, խօսիլ, գրել, թելադրել, խրատել եւ ապահովել ներդաշնակութիւն, որ լաւագոյն կերպով պիտի ծառայէ հաւաքագէտ մեր գաղութին՝ ինչպէս նաեւ մեր յարաբերական տէսակէտին, որմէ կ'ապասենք մեր մասնակի փրկութիւնը:

Մամուլ.— Ի վիճակի չենք մասնաւոր ֆրանսատառ կամ արաբատառ մամուլ մը ունենալու, բայց կրնանք մեր մասնակցութիւնը բերել տեղականներուն: Աւելորդ չէ չեչտել մամուլին շինիչ կամ քանդիչ դերը 20րդ դարուն մէջ, ուր ամեն ոք, մանուկէն մինչեւ ծերունին, գիւղացիէն սկսած մինչեւ քաղաքացին կը կարդան ու կը խորհին թերթով իրենց հրամցուած անունդին համապատասխան:

Ժամանակին կշռեցի անձամբ մէկ, միայն մէկ յօդուածի արդիւնքը և մեր անտարբերութիւնը աւելի ցաւ պատճառեց ինձ: Վեց ամիս շարունակ մարդախոսող պայքար մը, ուր շարունակ մեր ազգակիցները ծովը թափել կ'առաջարկէին: Համոզիչ գրութիւն մը սթափեցուց հակառակորդը և ուղղութիւնը գերաքննութեան ենթարկելով, անցաւ անտարբերութեան ճանապարհով կէս պաշտպանողականի դիրքին:

Ճիշ մը ես ու անա կացութիւնը կը փրկուէր: Երիտասարդներ, քանդիչ դեր կը կատարենք երբեմն, օտար մամուլին հրամցնելով մեր տգեղութիւնները, ներքին «պատմական» ատելութիւնները: Քանի՞ միլիոն կրամ թոյն պէտք է տարին՝ մեզի դէմ զինուելու համար, տրուած մէկ միլիկրամը բաւաբար մահացու հարուած մը ստանալու անխուսափելիօրէն:

Այս առթիւ պարծանքով կրնամ յայտարարել, որ գրքոյկ մը կրցած է աւելի օգտակար ըլլալ, քան թէ 15 տարուան անվերապահ աշխատանքը, կապ մը գտնելու հայարաք յարաբերութեան մշակումին: Յիշեալ փոքրիկ գործը կարելիութիւն տուաւ Դամասկոսի շարք մը քրիստոնեայ թերթերուն ղեկավարել կրօնամոլ մամուլի մը, որ կը պահանջէր հայերուն վտարումը Սուրիայէն: Սոյն գործը նախնական պատճառ մը եղաւ, որ մեր ծերունագարդ հայրապետին կուրծքը զարդարուի լիբանանեան արժանիքի իմաստալից պատւոյ նշանովը:

Ի՞նչ խոր տպաւորութիւն թողուց Բերիոյ առաջնորդ Արտաւազդ սրբազանի վերջին ֆրանսերէն դասախօսութիւնը, որը տպագրուելէն յետոյ բաշխուեցաւ օտար ղեկավարներուն: Բուն հալէպահայութիւնը՝ հինուց ի վեր արդէն մշակած է տեղացիներուն հետ բարեւոք յարաբերութիւններ եւ տիրացած արաբերէն լեզ-

ւին: Մօտէն կրցած է չփման մէջ մտնել բնիկ բերիացիներուն հետ և վայելած անոնց համակրութիւնը, այնպէս որ երբ 1915 ին ընդհանուր գաղթականութեան մահացու որոշումը տրուեցաւ, այդ վայրի իսլամները յաջողեցան պաշտպանել մեր հայրենակիցները:

Ինչպէս որ բարձրերնիս կը պարտադրենք մեր հիւրընկալներուն, մենք եւս մեր կարգին անոնցինն ընտանեանալու պարտինք: Այս մարզին մէջ Պ. Պ. Ս. Վարժապետեան, Մ. Չատրճեան և «Ազդակ» օրաթերթի արժէքաւոր գրութիւնները ունեցան իրենց չինիչ ազդեցութիւնները:

Հայ մտաւորականներ՝ եւ գրողներ, լաւ ուսումնասիրեցէք հոգեբանութիւնը մեզ հիւրընկալող բազմատեսակ գաղութներուն եւ մի խնայէք ձեր միջամտութիւնը ամէն անգամ, որ անհասկացողութեան հետեւանքով՝ իրաւացի կամ անիրաւ առիթներով, կը հալածեն մեզ կամ նոյնիսկ անտարբեր կը դառնան մեզի հանդէպ:

Խառն ամուսնութիւններ.— Բանի որ հայ երիտասարդներուն կը խօսիմ, ինչպէ՞ս չբանալ խառն ամուսնութեանց այրող էջը: Հայ-արաբ յարաբերութեան մշակումի տէսակէտով, խառն ամուսնութիւնները կրնային լաւ արդիւնք մը տալ, եթէ տկար գաղութի մը չպատկանէինք: Մեր հաւաքական տկարութեան ազդեցութիւնը՝ ընտանեկան յարկէն ներս ալ կը բերէ իր թերի կողմը: Մեր երիտասարդը կամ երիտասարդուհին՝ մեղրալուսնէն վերջ, տարբեր դիտակով պիտի դիտուին եւ որոշ պրիսմակով միայն խաւար ճառագայթէ պիտի լուսաւորուին:

Բոլորս կը ճանչնանք ընտանիքներ, որոնք կաղաւթած են խառն տարրերէն: Միայն մէկը այդ ընտա-

նիքներէն երջանիկ եղած է: Բացատրութիւնը ենթակայ է ամուլի անգամներէն մէկը միւսին բացարձակ ենթարկման, եթէ չ'ըսենք գիշտութեան:

Բայց այնքան ժամանակ, որ սէրը բնական օրէնքէ մը կը բխի, որքան ատեն որ քու պատուհանէդ կը տեսնես դրացիդ կամ դրացուհիդ, խառն ամուսնութիւնները պատահական են: Աւելի զաւիւակոր կը համարուի երբ մեր աղջիկները կուտանք, քան երբ օտարէ մը կ'առնէք: Որովհետեւ գեղեցիկ սեռը աւելի հնազանդութեան կ'ենթարկուի եւ յետոյ ընտանիք մը ընդհանրապէս կ'արժէ այն, ինչ որ կ'արժէ մայր մը: Երակներուն մէջ հայու արիւն ունեցող մայր մը, որքան որ արաբ ընտանիք մը կազմէ, այդ յարկին մէջ կը բուրէ հայասէր ոգին:

Հայ արաբ յարաբերութիւնը այդ միջոցաւ կրնայ ամրանալ, եթէ մեր օրիորդները կարենան գործածել ճկուն հոգեբանութիւն եւ միան իրենց ազգային բարձրութեան վրայ:

Նոյնը չէ պարագան, երբ մեր երիտասարդները օտար աղջիկներու հետ կ'ամուսնանան: Նախ մեր գաղութը կը տկարանայ և դէպի բացարձակ ձուլում կ'առաջնորդուի, բարւոք յարաբերութեանց իսկ չափ անգամներ արգելք ըլլալով, եթէ երիտասարդը իր առնական տիրապետող բնազդը չեւտել ուզէ:

Այսուհանդերձ, պէտք է նկատել որ գեղեցիկ սեռի կամքով օժտուած զէնքը խիստ ազդու կ'ըլլայ միշտ: Ձեր ծրագիրներէն թէպէտ հեռացուցէք խառն ամուսնութիւնները, բայց տեղացի գեղեցիկ սեռի պատկանողներուն համակրութիւնը ջանացէք ամէն բանէ առաջ ապահովել: Երիտասարդներ, օժանդակեցէք ձեր քոյրերուն, մայրերուն, տիկիներուն՝ տեղացի իգական սեռը սիրաշահելու գործին մէջ: Անոնք կրնան միայն զիւրին եւ հիմնական յաղթա-

նակներ տանիլ, մէկ ժպիտով կամ խօսքով կ'ստանան աւելի շօշափելի արդիւնք, քան թէ այրերու տենդագին գործակցութիւնները: Գեղեցիկ սեռը դադարիքը ունի մեծին ու պղտիկին ուղեղները ձեւակերտելու եւ հրաշքով մը կրնայ հայ-արաբ յարաբերութիւնները նոր ու փայլուն փուլի մէջ մտցնել:

Յրբ Յիսուս յարութիւն առաւ, նախ կանանց տեսնուեցաւ: Անոնց մէջ Թովմաս առաքեալներ չ'ըլլալէ զատ, իրականութեանց գաղափար մը մատակարարելու բնական յատկութիւնները կը վայելեն: Բայց այս տեսելակերպի մէջ եւս աւելորդ չ'ըլլա՞ր արդեօք, երբ կրկին կրկին յիշեցնենք թէ՝ պէտք է զգուշանալ քծնելէ: Վա՛յ ձեզի, եթէ կեղծէք զգացումնիդ, և այդ ժամանակ վեր մազլցելու տեղ, անդարմանելի անկում մը կ'ունենաք: Նախաւիրնքի կ'արժանանաք, եթէ ուրանաք ծագումնիդ եւ լքէք ձեր աւանդութիւնները:

* *

Ակումբ.— Հայ-արաբ յարաբերութիւն մշակելու նպատակաւ, քանիցս խօսուեցաւ ակումբ մը ունենալու մասին, որպէսզի երկու տարրերը շփման մէջ կարենան մտնել:

Հանրութենէ դուրս ծրագիր մըն է այդ: Նախ մեր նիւթական միջոցները չեն թոյլատրէր ներկայաւ նախ վայր մը կառուցանելու եւ ապրեցնելու համար, ու յետոյ այս օրերու մտայնութիւնով ոչ ոք կարելի է կապել պարզ պրօպականտի՝ հաւաքական նպատակներով: Ակումբը կը մնայ թափուր, եթէ ան խիստ հրապուրիչ ժամադրավայր մը չ'ըլլայ: Արդի երիտասարդութեան երկարաշունչ եւ չոր մտային զբաղմունքը ոչ սրտին եւ ոչ ալ հոգիին կը խօսի: Ան կ'ուզէ շարժապատկերի եւ օդապարիկի արագութիւն իր տե-

սակցութեան ու յորդեռանդ մտայնութեան մէջ:

Ի՞նչպէս հաւաքել զանոնք եւ գոհացնել: Ընտանեկան յարկին մէջ նոյնիսկ կարելիութիւն չկայ այժմ երկարատեւ հաւաքոյթներ ունենալու, ուր մնաց հանրային վայրի մը մէջ յաջողութիւն սպասելը: Հրաժարինք ուրեմն առժամապէս այս տեսակէտէն եւ մեր միջոցները ի գործ դնենք՝ կայծակի արագութեամբ անցնող մեր արդի տեսակցութեանց եւ հաւաքոյթեւրուն մէջ: Արդ ի գործ դնենք մեր կեցուածքով, արտայայտութեամբ, հաճոյակատարութեամբ, բարձրութեամբ եւ բոլոր զբաւիչ ազդեցութեամբ, զոր մարդս համակրելի կը դարձնէ անզգալիօրէն:

* *

Գիւղագնացութիւն.— Գիւղադնացութեան միջոցին բազմաթիւ առիթներ ունինք սերտ յարաբերութիւններ մշակելու տեղացիներուն հետ: Դժբաղդաբար հոգ եւ մենք կ'ունենանք լծացած կեանք մը, երբ չնչին զոհողութեամբ կրնանք զրաւել գիւղացիին համակրանքը: Վերջերս լիբանանեան գիւղի մը մէջ, հայերը վարձեցին տրամադրելի գրեթէ բոլոր տուները: Գիւղացիները կ'ապրէին հայերու դրամով, բայց միջադէպերը մէկը միւսին յաջորդեցին:

Արաբ մանուկները կը քարկոծէին հայ փոքրիկները ու ունէ առիթով երիտասարդները կը հաւաքուէին հայ բողոքողի մը շուրջ թշնամական արտայայտութեամբ մը լեցուած: Ատելութիւնը կը սաստկանար: Կիրակի օր մը՝ տեղւոյն քահանան սիրաչափէն վերջ, փոքրիկները հաւաքեցին եկեղեցիին մէջ եւ հոն իրենց յարմար բացատրութիւններ արուեցաւ, չեչափով թէ՝ վարմունքնին որքան կը վնասէ գիւղին: Ազդեցութիւնը այնքան զգալի եղաւ, որ արաբ մանուկները սկսան

հայերէն բառեր սորվիլ եւ երիտասարդներն ալ մէջ-
մէկ պաշտպաններ դարձան: Գիւղացիք կ'զգացուին եւ
կեղեցիի վերաբերեալ հարցերէն, գացէք երբեմն ի-
րենց աղօթատեղիները, մի վիրաւորէք իրենց աւան-
դութիւնները եւ կրօնական համոզումները: Դրէք ձեր
մէկ դահեկանը իրենց պնակին մէջ, որը պատճառ կըր-
նայ ըլլալ ձեր գանձի մը տիրանալուն:

* *

Հայ Ազատ Ումմադիւրներու Միութիւն. — Օգտակար
միութիւն մըն էր Հ. Ա. Ո. միութիւնը, որ կազմը-
ւեցաւ 1925ին Պէյրութի մէջ, հարիւրաւոր հայ բայց
զանազան օթեակներու պատկանող ազատ որմնադիր-
ներու կողմէ:

Ան, նկատի ունենալով հովանաւորող երկիրներու
մէջ հիւրընկալուող մեծածաւալ հայութեան անդի-
տակցութիւնը եւ անկէ բխած դժուարութիւնները՝
տեղական պայմաններու շուրջ, մէկ կողմէն միջոց կը
հանդիսանար որ հայերը կարենան ապրիլ
իբր հաւատարիմ եւ արժանաւոր քաղաքացիներ այն
երկիրներուն մէջ, իսկ միւս կողմէն բարեացակամ
յարաբերութիւններ կը մշակէր իր թոյլատրելի միջոց-
ներովը, տեղական տարրերու եւ հայերու միջեւ, ցոյց
տալով մեր եղբայրական ու մարդասիրական անկեղծ
հակումները:

Հինգ տարի շարունակ Հ. Ա. Ո. միութիւնը կը-
ցաւ տեղական մամուլին մօտենալ: Զանազան օթ-
եակներու մէջ իր անդամներուն միջոցաւ արդիւնքներ
ձեռք ձգեց եւ կը պատրաստուէր հայ-արաբ յարաբե-
րութեան մշակումին աւելի ուժ տալ՝ խառն հաւա-
քոյթներ սարքելով, երբ մեր քրոնիկ ախտերը չեչ-
տուեցան. անտարբերութիւն, անհատական անտեղի

մրցակցութիւն, կուսակցական տարակարծութիւն:

Ճշմիմ հաշիւներ յաղթանակեցին նոյն իսկ ազատ
որմնադրութեան բարձրագոյն եւ գեղեցիկ գաղափար-
ները ու այդքան գովելի դործ մը անդամալուծուելէ
յետոյ փճացաւ:

* *

Երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներ, առակը կ'ը-
սէ. «Եթէ երիտասարդութիւնը գիտնար եւ ծերը կա-
րենար»:

Այժմու երիտասարդները որ խմորուած են նոր
տուեալներով, ըստ իս, ենթակայ չեն այլ եւս այդ
առակին բառացի իմաստին: Ի մէջ գրեթէ վտանգը-
ւած մատաղ սերունդին, որոնք կը դարբնուին մեծ
մասամբ այլատեսակ ձգտումներով եւ հասունցած սե-
րունդին՝ որ սրտցաւ բայց կիսկատար միջոցներով օգ-
տուած է՝ կը կանգնի հայ երիտասարդութիւնը: Բոլոր
ղեկերը իրենց յանձնուած, ահա կը դիտենք ուշի ու-
շով իրենց կեցուածքը եւ գործունէութիւնը: Յոյս եւ
ապագայ ամէն ինչ կախում ունի ձեր խանդավառ ու
սրբազան պաշտօնի կատարումի ձեռքէն: Պիտի ծոխի՞ք
բեռին տակ, պիտի դասալքէք ձեր շարքերը:

Ոչ մէկ ծանրութիւն կը ճնշէ երիտասարդ ուսե-
րուն, ոչ մէկ դժուարութիւն կ'ընդդիմանայ երիտա-
սարդ բազուկին, ոչ մէկ կնճռատութիւն կը խախտէ
երիտասարդի կամքը:

Հայ երիտասարդներ, դուք ձեր աչքերը բացէք
նոր մթնոլորտի մը մէջ, որը բնաւ չի նմանիր ասկէ
15 տարի առաջուանին: Զեր անդրանիկները երկու
մթնոլորտներն ալ ճանչցան եւ դեռ հինը կ'ազդէ ի-
րենց դանդաղ հոգեբանութեան: Ուստի ձեզի կը մնայ
արդիական հոգիով, միջոցներով, ճարպիկութեամբ

Հայաստանի Ազգային գրադարան

N10428697

15818